

İŞLETİLME (HAREKET)
HALİNDE OLMAYAN
MOTORLU ARACIN
VERDİĞİ ZARARLARDAN
DOĞAN SORUMLULUK

Av. Hüseyin ATEŞ*

---

* Antalya Barosu.

Ö Z

İşletenin, işletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan sorumluluğunun doğabilmesi için, zarar ile kaza arasındaki uygun illiyet bağının varlığıyla birlikte, kazanın meydana gelmesinde, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselere ilişkin kusurun varlığı veya araçtaki bozukluğun kazaya neden olması gerekir.

Konu başlığımızın irdelenmesi işletenin hukuki sorumluluğunun türü açısından önem arz eder. Şöyle ki işletenin, işletilme (hareket) halinde olan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğu (KTK m.85 f.1) tehlike ilkesine dayanır. İşletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğuyse (KTK m.85 f.3) kâh kusur sorumluluğuna kâh olağan sebep sorumluluğuna dayanır.

Anahtar Kelimeler: *İşletilme halinde olmayan motorlu araç, işleten, sorumluluk, tazminat, trafik kazası.*

A. GİRİŞ

Kanun koyucu; işletenin, işletilme (hareket) halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m.85 f.3'te özel bir norma bağlayarak şu şekilde düzenlemiştir, “*İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.*”

Kanun koyucu, işletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğu işletenin omuzlarına yüklemiş olup, teşebbüs sahibi KTK m.85 f.3'te sorumlu şahıs olarak gösterilmemiştir.^[1]

İşletenin, işletilme (hareket) halinde olan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğu (KTK m.85 f.1) tehlike ilkesine dayanır. KTK m.85 f.3 bağlamında kâh kusur sorumluluğu kâh olağan sebep sorumluluğu doğar.^[2]

İşletenin, işletilme halinde olmayan motorlu aracın sebep olduğu kazada, kendi kusurunun varlığı halinde, sorumluluğu kusur ilkesine dayanır. Kaza ve zarar, eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimselerin kusurundan veya araçtaki bozukluktan ileri geliyorsa olağan sebep sorumluluğu söz konusudur. Ancak kaza, motorlu araçtaki bozukluktan ileri gelmiş ve bu bozukluk, işletenin kusurundan doğmuşsa sorumluluğu kusur esasına dayanır.^[3]

Zarar görenin; işletenin, işletilme halinde olan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğuna gidebilmesi için, zararlar motorlu aracın işletilmesi arasındaki uygun illiyet bağının varlığını kanıtlaması yeterlidir. İşletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan dolayı zarar ile kaza arasındaki uygun illiyet bağının varlığıyla birlikte, kazanın meydana gelmesinde, işletenin veya eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselere ilişkin kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya neden olduğunu kanıtlaması gerekir.

B. SORUMLULUĞUN KOŞULLARI

B.a. Zararın İşletilme Halinde Olmayan Motorlu Aracın Sebep Olduğu Trafik Kazasında Meydana Gelmesi:

İşletenin, KTK m.85 f.3 hükmü gereğince sorumluluğunun doğabilmesi için zarar, işletilme (hareket) halinde olmayan motorlu araçla ve trafik kazasında meydana gelmiş olmalıdır.

[1] Eren, sh. 663; Çelikleş, sh. 50; Z. Yılmaz, sh. 86.

[2] Tunç, sh. 534.

[3] Havutçu & Gökyayla, sh. 75-76; Gökcan & Kaymaz, sh. 151.

İşletilme kavramından anlaşılması gereken; motorlu aracın, mekanik aksamının (ışık ve ses donanımının özellikle motorunun) çalışması ve motor gücüyle hareket etmesidir. Yani mekanik aksamı çalışmayan ve hareket etmeyen araçlar işletilme halinde değildir. Buna göre, park edilen ya da yolda durdurulan araçlar, esas itibarıyla işletilme halinde değildir. Ancak bazı durumlarda, trafik akımı içinde geçici ve anlık duraksayan veya zorunlu olarak duran araçlar, o esnada hareket etmemelerine rağmen işletilme halinde sayılır. Mesela trafik lambalarında yeşilin yanmasını bekleyen veya yolcu indirmek-bindirmek için duran veyahut da birdenbire yola fırlayan yayaya çarpmamak için aniden duran araçlar da işletilme halindedir.^[4] Buna karşın boşta (rölantide) çalışan ancak hareket etmeyen araçlarla,^[5] elle itilen veya atla çekilen,^[6] motoru çalıştırılmaksızın kendiliğinden harekete geçen araçlar^[7] işletilme halinde sayılmaz.

Zarar, işletilme halinde olmayan motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasında meydana gelmelidir. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 3. maddesinde trafik kazası, kendisine şu şekilde tanım bulmuştur, “*Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma ve zararlar sonuçlanmış olan olaydır.*” Buna göre, motorlu aracın tamiri esnasında doğan zararlardan sorumluluk, KTK m.85 f.3’ün kapsamı dışında kalacak, genel hükümlere (BK m.41, m.55) tabi olacaktır.

Konu başlığımıza,

- “*Park ışığı yakılmadan yol kenarında bırakılan motorlu bir aracın arkadan veya karşıdan gelen başka bir aracın görüşünü engelleyerek trafik kazasına sebep olması,*”^[8]
- Duran aracın kapısının açılmasıyla, yoldan geçen bir bisikletlinin düşmesi,^[9]
- “*Bir aracın el freninin bozuk olması sebebiyle, yer çekimi kuvvetiyle harekete geçip önde duran araca çarpması*”^[10] örnek olarak verilebilir.

Ayrıca, işletilme halinde olmayan motorlu araç, karayolu veya karayolu sayılan yerlerde zarara yol açmalıdır.^[11]

B.b. Kazanın İşletenin Kendisinin veya Eylemlerinden Sorumlu Bulunduğu Kimselerin Kusurundan veya Araçtaki Bozukluktan İleri Gelmiş Olması:

[4] Nomer, sh. 69-70; Z. Yılmaz, sh. 41.

[5] Oğuzman & Öz, s. 607.

[6] A.M.Kılıçoğlu, sh. 280.

[7] Nomer, sh. 64.

[8] Eren, sh. 665.

[9] Tandoğan, İsviçre, sh. 208.

[10] Nomer, sh. 71.

[11] Oğuzman & Öz, sh. 648; Aras, sh. 560.

İşletene, işletilme halinde olmayan motorlu aracın sebep olduğu kazadan doğan zararın çektirilebilmesi için ya kendisinin veya eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselerin kusuru veya araçtaki bozukluğun, kazanın oluşumunda rol alması gerekir. Buna göre:

B.b.a. İşletenin Kusuru:

İşletilme halinde olmayan aracın sebep olduğu kaza, işletenin kendi kusurlu davranışından ileri gelmiş olmalıdır. Mesela, işletenin kurallara aykırı bir şekilde motorlu aracını yol kenarına park etmesi nedeniyle diğer araç sürücülerinin görüş alanını kapatarak bir kazaya yol açması halinde, işleten kusurundan dolayı zarardan sorumlu tutulacaktır.

Burada işletenin sorumluluğu kusura dayanır.^[12] İşleten, temyiz gücüne sahip değilse, kusurdan bahsedemeyeceğimizden sorumluluğu doğmayacaktır.^[13]

İşletenin kusurunun varlığı karine olarak kabul edilmediğinden, zarar gören, kazanın oluşumunda işletenin kusurunun bulunduğunu kanıtlamakla mükelleftir.

B.b.b. İşletenin Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kimselerin Kusuru:

Kaza, işletenin eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselerin kusurundan meydana gelmişse, bu kimseler üçüncü kişi sayılmayacağından; işletenin, zararı tazmin yükümlülüğü doğacaktır.

İşletenin, başkasının eylemlerinden doğan sorumluluğu söz konusu olduğundan, buradaki sorumluluğunun türü olağan sebep sorumluluğudur.

İşletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kimseler; sürücü, aracın kullanımı kendilerine terk edilen diğer kimseler ile aile üyeleridir.^[14]

İşleten, zararın doğmasını önlemek gayesiyle; eylemlerinden sorumlu olduğu kişileri seçmede, talimat vermede ve gözetimde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdiğini veya bu yükümlülüklerini yerine getirmiş olsa dahi zararın oluşacağını ispatlayarak sorumluluğunu üzerinden atamaz.

İşletenin eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselerin kusurunun varlığı karine olarak kabul edilmediğinden; işleten, eylemlerinden sorumlu olduğu kimselerin, kazanın oluşumunda kusurunun bulunmadığını kanıtlamakla mükellef değildir. Zarar gören, bu kimselerin kusurunun varlığını ispatlamakla yükümlüdür.

“...Taraflarca çekişmesiz ve dosya kapsamı ile sabit olduğu üzere yangın, özel idarenin ücretli açık otoparkı içerisinde bulunan ve davalıya ait olan araçta

[12] Tunç, sh. 536.

[13] Bolatoğlu, sh.179.

[14] Havutçu & Gökyayla, sh. 78.

başlamış ve buradan da davacı tarafa kasko sigortası ile sigortalı bulunan araca sirayet ederek kasko sigortalı aracın hasarına neden olmuştur.

2918 sayılı KTK.nun 85/1 inci maddesinde bir aracın işletilmesinden doğan sorumluluk, 85/3 üncü maddesinde ise işletilme halinde olmayan motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından doğan sorumluluk düzenlenmiştir. Bozma ilamında, 85/3 madde koşullarının somut olayda oluşup oluşmadığının tartışılması gerektiği bildirilmiştir. Mahkemece, bu maddede aranan kusurun davalıya somut olayda izafe edilemeyeceği sonucuna varılarak dava reddedilmiştir.

2918 sayılı Yasanın 85/1 inci maddesinde düzenlenen sorumluluğun bir tehlike sorumluluğu olduğu doktrinde ve uygulamada duraksamaya meydan vermeyecek şekilde kabul edilmektedir. Anılan Yasa'nın 85/3 üncü maddesinde düzenlenen sorumluluğun ise bir tehlike sorumluluğu olmayıp, madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere bir kusur sorumluluğu olduğu ihtilafsızdır. Buna göre, anılan 85/3 üncü maddenin unsurları, işletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazası, işletenin, yardımcılarının kusuru ya da aracın bozukluğunun zarara neden olması şeklinde sayılabilir. İşletenin buradaki sorumluluğu, tehlike sorumluluğuna göre daha hafifletilmiş olağan sebep sorumluluğudur. (Bkz. Çetin Aşçıoğlu-Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları. 1989 Ankara. Sayfa 73-76.) Şu halde, somut olayda ilk halli gereken husus davalı işletenin sorumluluğunun bir tehlike sorumluluğu mu, yoksa kusur sorumluluğu mu olduğu hususudur. Bu noktada üzerinde durulması gereken en önemli husus ise aracın işletilme halimde olmasından neyin anlaşılması gerektiğidir. Bu hususta bir kısım yazarlar aracın işletilme halinde olmasından anlaşılması gerekenin (ki bu görüş mekanik görüş olarak adlandırılmaktadır.) tehlikenin motorlu aracın mekanik aksamının çalışması, özellikle motor ve ışık düzeninin çalışması veya bunlar çalışmasa dahi aracın kendiliğinden de olsa (örneğin park halinde bulunan bir aracın freninin veya vitesinin boşalarak kendiliğinden hareket etmesi gibi) hareket halinde olmasını ararken, karşı görüşte olanlar ise aracın trafiğe çıkarılmasının ve karayolunda bulunmasının işletilme halinde olduğunun kabulü için yeterli bulunduğunu ve dava konusu olayda olduğu gibi karayolu sayılan yerlerde park halinde bulunan bir aracın işletenin sorumluluğunun da tehlike sorumluluğu olduğunu kabul etmektedirler. (Bu konudaki tartışmalar için Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu-Altıp, Borçlar Hukuku, İst. 1985,s.710 vd, ayrıca Bkz. Çetin Aşçıoğlu, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat davaları, Ank, 1989,S.37 vd).

Yasa'nın 85/3 üncü maddesinin açık hükmü karşısında mekanik sistemin benimsenmesi gerekir ise de, bunun her somut olayın ve özellikle sürücüsünün amacı nazara alınarak değerlendirilmesi gerekeceği de açıktır. Örneğin kırmızı ışıkta beklemek durumunda olan bir araç sürücüsünün aracı stop etmesi veya sürücüsünün yol kenarındaki bir yerden adres sormak, herhangi bir şey almak

için aracı kısa süreli hareketsiz bırakması, yani aracı terk maksadı taşınamaması durumunda işletenin sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olmadığını kabul etmek de yasa koyucunun amaçları ile bağdaşmayacaktır.

Bu genel açıklamalardan sonra somut uyuşmazlığa dönülecek olursa araç işleteni bulunan davalının eyleminden sorumlu olduğu dava dışı sürücü A, aracı otoparka gece 01.30 sıralarında çektikten ve böylece aracı terk iradesiyle hareket ettikten sonra, bara gittiği, bar dönüşü gece 04.45 sıralarında otoparka geldiğinde aracın yanmakta olduğunu görmüş, yangın sigortalı araca sirayet etmiştir. Bu durumda aracın işletilme halinde olmadığını, dolayısıyla sorumluluğunun bir tehlike sorumluluğu değil, kusur sorumluluğu olduğunun kabulü gerekir ve bu durumda da davacı tarafın KTK.nun 85/3 üncü maddesindeki durumların yani olaya işleten veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun veya araçtaki bozukluğun neden olduğunu kanıtlaması gerekir. Mahkemece, hükme esas alınan bilirkişi kurulunun esas aldığı ve kimya mühendisi öğretim görevlisinden alınan değişik iş tespit bilirkişi raporunda, şase kablolarının sağlam olduğu, akü kablolarında erime olmadığı, aracın yangının hızlandırıcı bir madde ile yakıldığı sonucuna varılmıştır. Ne var ki, yangının araçtaki elektrik kablolarının şase yapması sonucu çıktığı ve araçta gerekli kontrol ve muayeneyi yaptırmadan araç kullandığı iddiasıyla, sürücü hakkında halkı tehlikeye maruz bırakmak suçundan açılan kamu davası sonunda, sürücü, bu suçtan bu nedenle mahkum olmuş ve karar kesinleşmiştir. Mahkemece, bu ilama gerekçede yer verilmiş ancak, bir tartışma ortaya konmamıştır.

Bu durumda, mahkemece, davalının eylemlerinden sorumlu olduğu sürücünün kusurlu olup olmadığını tespiti bakımından işbu davada varılan sonuç ile ceza ilamında varılan sonuç arasındaki çelişki üzerinde durulmaması ve ceza ilamınca saptanan ve kesinleşen hukuki aykırılığın hukuk hakimini bağlayıcı olduğu ilkesinin somut olay bakımından tartışılmaması doğru olmamış, bu yönden eksik incelemeye dayalı hükmün, davacı yararına bozulması gerekmektedir...” (Y. 11. H.D. 11.12.2006 gün ve 2005/12177 E. 2006/13107 K)

B.b. c. Araçtaki Bozukluk:

İşletenin, KTK m.85 f.3 hükmü uyarınca sorumluluğunun doğduğu diğer bir halse, araçtaki bozukluğun kazayı etkilemiş olmasıdır. İşletenin buradaki sorumluluğunun türü olağan sebep sorumluluğudur. Ancak bu bozukluk, işletenin kusurundan doğmuşsa, sorumluluğu kusur esasına dayanır.

Araçtaki bozukluk; direksiyonun veya frenin kilitlenmesi, lastiğin patlaması ya da fırlaması, rot çıkması, far yahut sileceklerin çalışmaması türünden; imalat hatası, aracın düzenli bakım ve onarımının yapılmaması veya özen gösterilmeden yapılması, yıpranma, kötü kullanım gibi nedenlerden kaynaklanan

bozukluklardır. Araçtaki bozukluk hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın işleten sorumluluktan kurtulamayacaktır.

“Yolda duran otomobilin farlarının yanmamasının kazaya neden olması,”^[15] “bir aracın el freninin bozuk olması sebebiyle, yer çekimi kuvvetiyle harekete geçip önde duran araca çarpması”^[16] konu başlığımıza örnek verilebilir.

İşleten; araçtaki bozukluk, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselerin kusurundan kaynaklanmasa da zarar görenin şahsa ve eşyaya ilişkin uğramış olduğu zararlardan sorumlu tutulur.^[17]

Araçtaki bozukluk, beklenmeyen hal niteliğindedir. İşleten, beklenmeyen hallerden de sorumludur. Araçtaki bozukluğa dayanarak sorumluluktan sıyrılmayacağı gibi hâkimden BK m.43 ve MK m.4 uyarınca tazminattan indirimde gidilmesini de talep edemez.

Araçtaki bozukluk, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurundan kaynaklanıyorsa işleten zarardan sorumlu olmaz. İmalatçı, üçüncü kişi sayılmaz; işleten, imalatçının ağır kusurundan dahi sorumlu olmalıdır.^[18] Tamircinin kusuru, bakım ve onarımdaki dikkatsizlik ve özensizliğine dayanıyorsa, işletenin sorumluluğu doğar. Ancak tamirci, aracı kasten bozmuşsa; işleten, üçüncü kişinin eyleminden sorumlu tutulamaz. Bunun gibi, tamirci dışında üçüncü bir kişinin, aracı kasten bozması halinde de işleten, meydana gelen zarardan sorumlu tutulmamalıdır.^[19] Zarar gören, imalatçı ve tamircinin BK m.41 uyarınca sorumluluğuna gidebilir.^[20] Zarar görenin zararını tazmin eden işleten, yaptığı ödemeler için imalatçı ve tamirciye, genel hükümlere dayanarak rücu edebilir.^[21]

İşleten, kazadan kısa bir süre önce aracın trafik muayenesini^[22] veya serviste bakım ve onarımını yaptırdığını ispat etmiş olsa bile sorumluluğu devam eder.

Diğer iki halde olduğu gibi burada da ispat yükü zarar görenin omuzlarına yüklenmiştir. Zarar gören, kazanın araçtaki bozukluktan kaynaklandığı ispat etmelidir.^[23]

“KTK 85/3. maddesine göre, işletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya neden olduğunu

[15] Gürsoy, sh. 35.

[16] Nomer, sh. 71.

[17] Eren, sh. 666; Havutçu & Gökyayla, sh. 79; Aşçıoğlu, sh. 113.

[18] Tandoğan, İsviçre, sh. 213.

[19] Havutçu & Gökyayla, sh. 79.

[20] Nomer, sh. 71.

[21] Çelik, sh.11, 22, 23.

[22] Bolatoğlu, sh.187.

[23] Eren, sh. 667.

ispat etmesi gerekir. Başka bir deyişle işletilme halinde olmayan bir aracın işleteni ancak, kusurun varlığı veya araçtaki bozukluğun kazaya sebebiyet verdiği hallerde sorumlu tutulabilir.

Dava konusu olayda davalı tarafından saat 20 dolaylarında evin önüne aracın park edildiği, gece yarısı saat 3'te araçta yangın çıktığı anlaşılmaktadır. Uzman bilirkişinin raporuna göre ise, yangın çıkmasında davalıya yükletilebilecek bir kusurun varlığı kabul edilmiş değildir. Davacı sigortacı ise bu hususu başka delil göstererek kanıtlayamamıştır. O halde park halindeki davalı aracının yanması ve davacı sigortalı araca yangının sirayet etmesinde davalı araç malikinin kusurlu olduğunun veya araçtaki bozukluğun buna sebep olduğu kanıtlanamadığına göre, davanın reddine karar verilmelidir.” (Y. 11. H.D. 13.05.1997 gün ve 1997/2949-2548 E.K; Gökcan&Kaymaz, sh.155.)

C. DİĞER HUSUSLAR

İşletenin, KTK m.85 f.3'e göre tazminat yükümlülüğünün doğabilmesi için ayrıca bir zarar meydana gelmeli ve bu zararlar kaza arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır. Bu unsurların içeriği, işletilme halinde olan araçların verdiği zararlardan doğan sorumlulukta olduğu gibidir, farklı bir özellik göstermez.

İşletilme halinde olmayan motorlu aracın katıldığı kazada, zarardan birden fazla kimsenin sorumluluğunun doğması halinde KTK m.88 ve m.89, zama-naşımına ilişkin KTK m.109, sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalara yönelik KTK m.111 kendisine uygulama alanı bulur.

İşletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluk, zorunlu mali mesuliyet (trafik) sigortası kapsamı dışındadır.

Netice itibarıyla, zarar görenin; işletenin, işletilme halinde olmayan motorlu aracın verdiği zararlardan doğan sorumluluğuna gidebilmesi için, zarar ile kaza arasındaki uygun illiyet bağının varlığıyla birlikte, kazanın meydana gelmesinde, işletenin veya eylemlerinden sorumlu bulunduğu kimselere ilişkin kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya neden olduğunu kanıtlaması gerekir.

KAYNAKÇA

- ADAL, Erhan: Trafik Kazalarında Akit–Dışı Hukuki Sorumluluk, İstanbul 1963, Fakülteler Matbaası.
- ARAS, Bahattin: Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Yargıtay Dergisi, 2008, c.34, s.4, sh. 527 vd.
- AŞÇIOĞLU, Çetin: Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, 2. Bası, Ankara 2008, Sözkese Matbaacılık.
- BOLATOĞLU, Bolat: Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1988, Kazancı Hukuk Yayınları.
- ÇELİK, Çelik Ahmet: Motorlu Araç İşletenlerin Ve Taşımacıların Teknik Arıza Nedeniyle Sorumlulukları, Yargı Dünyası Dergisi, s.135, Mart 2007, sh.9 vd.
- ÇELİKTAŞ, Demet: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda İşletenin Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, İzmir, Aralık 1987, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- DESHENAU, Henri & TERCİER, Fierre: Sorumluluk Hukuku, (Çev. Salih Özdemir), Ankara 1983.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, İstanbul, Ekim 2003, Beta Yayım.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin & KAYMAZ, Seydi: Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Ankara 2000, Seçkin Yayıncılık.
- GÜRSOY, Kemal Tahir: İsviçre Hukukunda Trafik Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Ana Hatları, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- HAVUTÇU, Ayşe & GÖKYAYLA, Emre: Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Ankara 1999, Seçkin Yayınevi.
- KARAYALÇIN, Yaşar: Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, Sigorta Hukuku Dergisi, 1984, c.II, s.1-2.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara, Mart 2004, Turhan Kitabevi.
- NOMER, Haluk N. : 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, 1992, c.66, s. 1-2-3, sh.36 vd.
- OĞUZMAN, M. Kemal & Öz, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009, Vedat Kitapçılık.
- ORHUNÖZ, Ergun: Uygulamada Karayolları Trafik Kanununa Göre Sorumluluk Tazminat Sigorta, Ankara 1998, Seçkin Yayınevi.
- TANDOĞAN, Haluk: İsviçre Hukukunda Motorlu Taşıt Aracı İşletenin Sorumluluğunun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası 25–28 Nisan 1973, Bildiriler Tartışmalar, (Kısaltması: İsviçre).
- TANDOĞAN, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981, (Kısaltması: Kusura Dayanmayan).
- TUNÇ, Ramazan: Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı (I), Yargıtay Dergisi, 1991, c.17, s.4.
- TUNGA, Enis: KTK 50. Maddesine Göre Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Olumlu Şartları, Yasa Hukuk Dergisi, 1980, s.7, sh.941 vd.
- YILMAZ, Zekeriya: Trafik Kazaları ve Taşımacılıktan Doğan Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları, c.1, Ekim 2007, Adalet Yayınevi.
- Yargıtay kararları için başta Corpus İçtihat Programı olmak üzere muhtelif dergi ve içtihat programlarından yararlanılmıştır.

